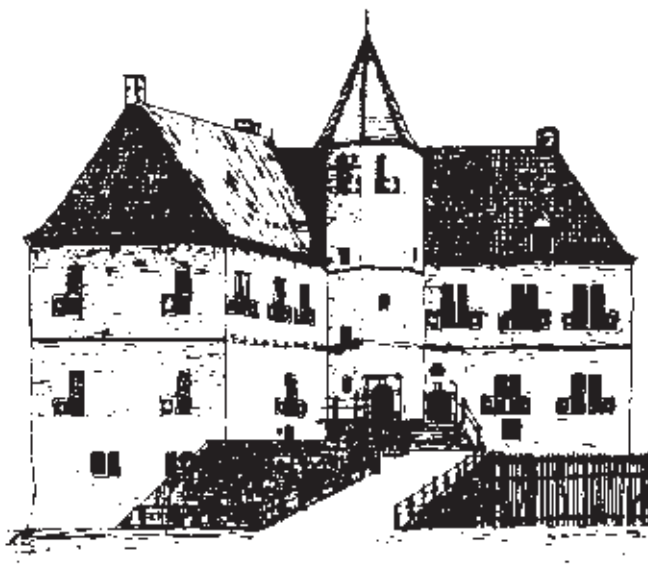

VORDENSE KRONYCK

VERENIGING 'OUD VORDEN'
te Vorden

36^e jaargang, no. 1, juni 2017

VORDENSE KRONYCK

Vordense Kronyck is het verenigingsblad van de oudheidkundige vereniging Oud Vorden. Het stimuleren van de belangstelling voor en verbetering van het inzicht in de geschiedenis van de vroegere gemeente Vorden behoren tot de taken die de vereniging zich ten doel heeft gesteld. Het bevat bijdrages van personen die onderzoek hebben gedaan naar diverse aspecten van de lokale geschiedenis en vervolgens hun bevindingen op schrift hebben gesteld. Daarnaast streeft zij ernaar om zaken van cultuurhistorisch belang, zoals historische bouwwerken, folkloristische gebruiken en het lokale dialect van het Nedersaksisch te behouden.

De Vordense Kronyck verschijnt twee maal per jaar en het bevat zo mogelijk ook artikelen die geschreven zijn in de lokale variant van het Nedersaksisch. Concept-artikelen kunnen worden aangeleverd door zowel leden als niet-leden. De Redactie van de Vordense Kronyck beslist in overleg met auteur(s) over plaatsing, c.q. eventuele aanpassingen.

Artikelen, of gedeelten daarvan, mogen worden overgenomen onder bronvermelding en met schriftelijke toestemming van de oudheidkundige vereniging Oud Vorden.

De vereniging is opgericht op 30 maart 1981.

Lidmaatschap

Het lidmaatschap staat open voor een ieder die belangstelling heeft voor, of zich op enigerlei wijze verbonden voelt met Vorden en haar geschiedenis. Het lidmaatschapsgeld bedraagt bij een dubbel lidmaatschap € 27,-. Voor een enkel lidmaatschap is dat € 22,-. De vereniging is ANBI-gecertificeerd.

Bestuur

<i>Voorzitter</i>	W. Ruiterkamp	T: 0575 – 55 54 55;	E: ruiterkamp.wim@hetnet.nl
<i>Secretaris</i>	mw. A. Menkveld- Wullink	Dorpsstraat 2, 7251 BB Vorden T: 0575 – 55 33 70;	E: info@oudvorden.nl
<i>Penningmeester</i>	G. Vlogman	T: 0575 – 55 25 42;	E: gerritvlogman@gmail.com
<i>Leden</i>	mw. E. Steeman J.G.M. Berentsen R.J. van Overbeeke H.W. Rossel (tot 30-03-17) J.M. Ilbrink (vanaf 30-03-17) G.H. Vaags	T: 0575 – 55 21 66; T: 0575 – 55 33 68; T: 0575 – 55 14 95; T: 0575 – 55 28 28; T: 0575 – 55 26 66; T: 06 – 51 38 00 97;	E: es.steeman@gmail.com E: info@janberentsen.nl E: rjvanoverbeeke@gmail.com E: hennie@rossel.nu E: rinus.ilbrink@gmail.com E: info@ghvaags.nl

Redactie Vordense Kronyck

W.F. Jansen (tot 30-03-17)	T: 0575 – 52 67 98;	E: w.f.jansen@upcmail.nl
H.J. Reindsen (tot 30-03-17)	T: 0575 – 55 21 04	E: a.reindsen@gmail.com
H.W. Rossel (tot 30-03-17)	T: 0575 – 55 28 28	E: hennie@rossel.nu
J.M. Ilbrink (vanaf 30-03-17)	T: 0575 – 55 26 66	E: rinus.ilbrink@gmail.com
H.C.J. van der Linden (vanaf 30-03-17)	T: 0575 – 55 25 87	E: hcj.vanderlinden@planet.nl

Ledenadministratie J.G.M. Berentsen T: 0575 – 55 33 68; E: info@janberentsen.nl

Oplage 325 exemplaren

ISSN-nummer 1383-049X

Website www.oudvorden.nl

Bankrelatie Rabobank, rekeningnummer: NL74 RABO 0366406523,
t.n.v. Vereniging Oud Vorden

oudheidkundige Vereniging
oud Vorden

te Vorden

Vordense Kronyck

36^e jaargang, no. 1, juni 2017

VAN ONZE VOORZITTER

Beste lezers,

Voor u ligt weer een nieuw Vordense Kronyck met zeer lezenswaardige artikelen. De rode draad is de 250ste geboortedag van Anthony Christiaan Winand Staring, ongetwijfeld een van de meest bekende Vordenaren.

Als Oudheidkundige Vereniging zijn we uiteraard zeer betrokken bij Staring en willen graag bijdragen aan het beter leren kennen van deze persoon. Daartoe hebben we de heer Gerard Bomers uit Doetinchem, oud-rector van het Ludgercollege en Staring-kenner bij uitstek, gevraagd een extra lezing voor onze vereniging te houden op 24 oktober 2017.

Ons lid de heer Arnoud Viersen heeft een beknopt overzicht gemaakt van de veelzijdigheid van Staring die bij het grote publiek voornamelijk als dichter bekend is. Naast het beheren van zijn steeds verder uitbreidende grondgebied was hij bestuurder in diverse gremia waaronder burgemeester (maire) van Laren.

Ons lid mevrouw Gerda Rossel, geboren en getogen in de Wildenborch, beschrijft het wel en wee van de door Staring in 1797 opgerichte school in het voormalige Schoolhuis. Dat bleek geen onverdeeld succes te zijn en na de sluiting heeft het tot 1913 geduurd voor er in de Wildenborch weer een eigen school kwam.

Tot slot een historisch overzicht over de bewoners van “Het Wapen van Vorden”, nu bekend als “De Herberg”. De heer Maarten Smit beschrijft hoe het pand in eigendom bij de familie Meuleman overgaat naar de familie Brandenburg en vervolgens naar de gerelateerde familie Smit. Ook wordt er aandacht besteed aan Brandenburgs distillaten, zoals het Citroentje van Brandenburg.

Aan het eind kunt u lezen hoe het de Vereniging in het afgelopen jaar vergaan is. Alhoewel de meeste leden voornamelijk betrokken zijn bij de lezingen, is er een kleine groep vrijwilligers die zich bezig houdt met een specifieke activiteit in een commissie. Jaarlijks ontmoeten deze commissieleden het Bestuur om gezamenlijk onderwerpen te bespreken. De rapportages van deze commissies vindt u bij het verenigingsnieuws.

Graag sluit ik af met een heuglijke mededeling. Ons bestuurslid en penningmeester Gerrit Vlogman is voor zijn vele vrijwilligerswerkzaamheden, met name voor het Hospice in Zutphen, maar ook voor Oud Vorden, door de Koning benoemd tot lid in Orde van Oranje Nassau. Alle reden dus om Gerrit heel hartelijk geluk te wensen.

Ik wens u een ontspannen zomer toe, in de best mogelijke gezondheid en veel leesplezier.

Goed gaon,

Wim Ruiterkamp

AFSCHEID

Deze uitgave staat ook in het teken van afscheid.

Om uiteenlopende redenen hebben de drie redactieleden van de Kronyck besloten hun werkzaamheden te beëindigen.

Hennie Rossel is vanaf 1995 bestuurslid geweest en lid van de redactie van de Kronyck en in de jaren '90 van de Midwinterpraot, die later is opgegaan in de Vordense Kronyck. Verder was hij initiatiefnemer, mede-samensteller en eindredacteur van het boek *BEDRIJVIGHEID IN VORDEN IN DE 20e EEUW*, dat ter gelegenheid van het 25-jarig bestaan van de vereniging in 2006 is uitgegeven.

Hennie Reindsen is één van de mede-oprichters van Oud Vorden, zijn naam komt al voor op de oprichtingsakte. Hij heeft tot maart 2007 deel uitgemaakt van het bestuur van Oud Vorden, vanaf maart 2002 als voorzitter, toen hij de taak van zijn illustere voorganger Henk Wullink overnam. Hij was de mede-samensteller van het boek *BEDRIJVIGHEID IN VORDEN IN DE 20^e EEUW* en vanaf december 2004 maakt hij deel uit van de redactie van de Kronyck.

Wim Jansen is van 2007 tot 2010 lid van het Bestuur geweest en al vanaf 2006 lid van de redactie van de Kronyck en heeft diverse publicaties op zijn naam staan.

Graag wil ik van deze plaats de drie redactieleden hartelijk bedanken voor hun geweldige inzet waardoor de Kronyck een zeer gewaardeerd verenigingsblad is geworden dat toonaangevend is in de regio. Het is het historisch geweten van Vorden en wordt nog vaak geraadpleegd, ook via de website.

Het vertrek van deze drie redactieleden is een groot verlies voor de vereniging. Tot ons genoegen was Rinus Ilbrink bereid de redactietaak van Hennie Rossel over te nemen en ook toe te treden tot het bestuur van Oud Vorden. Naast Rinus hebben we Hans van der Linden genegen gevonden voortaan de redactie van de Kronyck te vormen, zodat we gelukkig weer nieuwe redactionele en grafische ervaring mogen begroeten.

We wensen beide heren veel succes en kijken uit naar het resultaat van hun eerste Kronyck die in december uitkomt.

Wim Ruiterkamp

A.C.W. STARING – 1767-1840

A.C.J. VIERSEN

De herdenking van Starings dood, in 't vorige jaar, toen honderd jaar geleden, heeft ons dezen merkwaardigen man weer eens voor oogen gesteld, en ons opnieuw overtuigd van de eeuwige frischheid van zijnen roem.

Dit was de openingszin van een bijdrage van J.A. Jolles in het jaarboek Bijdragen en Mededeelingen van de Vereeniging Gelre, deel XLIV (1941). Hoewel hij in 1840 overleed, blijft Staring in de Graafschap springlevend. Zijn leven en werken worden regelmatig herdacht.

Uit: Nederlandsche Muzen-Almanak 1825

Het zal geen Vordenaar ontgaan zijn: dit jaar is het 250 jaar geleden dat Antoni Christiaan Winand Staring werd geboren. Het jaar 2017 werd uitgeroepen tot 'Staringjaar' en bij vele gelegenheden wordt aandacht besteed aan deze – misschien wel beroemdste – inwoner van Vorden. De Vordense Kronyck kan daarin vanzelfsprekend niet achterblijven! In het bovenstaande citaat wordt Staring een 'merkwaardigen man' genoemd. Daarmee wordt niet bedoeld dat hij een beetje zonderling was, integendeel. De oorspronkelijke betekenis van 'merkwaardig' is 'waard om opgemerkt te worden'; opmerkelijk, dus. En dat was hij zeker. Zijn roem als dichter reikt tot ver over de Gelderse grenzen, maar voor onze streek was hij veel meer dan dat. Het artikel van Jolles uit 1941 had als titel 'A.C.W. Staring en

de Veengoot'. Dat geeft al aan dat de dichter ook een praktijkman was. In een voordracht, kort na het overlijden van Staring door mr. C.P.E. Robidé van der Aa gehouden voor de Maatschappij van Fraaije Kunsten te Amsterdam, stelde deze *dat Staring niet tot die dichters behoorde, die, om te vrijer der Muzen te kunnen offeren, alles wat den mensch als lid der maatschappij ten pligt is gesteld, beneden zich achten, en die bestendig in hooger sferen rondzwevende, zich over de prozaische bemoeijingen des gewonen levens weinig bekreunen. Neen! verre van hem die dwaasheid, stelde hij er een eer in, om een goed huisvader, een nijver landbouwer, een werkzaam staatsburger te zijn, en ontrok zich nimmer aan eenigen last-post, hoezeer hij ook verlangde ambteloos en in stilte zijn leven op het land te slijten.* Een rake typering.

Een geboren Vordenaar was Staring niet. Hij zag het levenslicht in Gendringen, op 24 januari 1767. Toen hij zes jaar was, voegde zijn moeder, Sophia Wynanda Ver Huell, zich bij zijn vader, Damiaan Hugo Staring, die voor de VOC aan Kaap de Goede Hoop werkte, in Zuid-Afrika. Zelf werd hij ondergebracht bij een oom, die predikant was in Gouda. Na vier jaar onder diens hoede te zijn opgegroeid ging hij, ook in Gouda, op kostschool. Toen hij daar nog eens vijf jaar had doorgebracht, keerden zijn ouders naar Nederland terug. Vader Staring had door een rentmeester De Wildenborch laten kopen. Van het middeleeuwse slot was niet veel meer over dan een poorttoren. Die werd opgeknapt en er werden aan weerszijden vleugels aangebouwd, zodat een landhuis ontstond. In 1782 betrokken zijn ouders het huis. Staring junior had toen nog een jaar te gaan op kostschool. In 1783, op zijn zestiende, maakte hij die af en ging hij rechten studeren in Harderwijk. Dat deed hij, naar verluidt, niet van harte, maar de meestertitel die hij vier jaar later haalde gaf hem een stevige basis voor het vervullen van de vele bestuurlijke functies die hij gedurende zijn lange loopbaan zou gaan uitoefenen. Toen hij nog maar twee maanden in Harderwijk zat, overleed zijn vader, ruim een jaar nadat hij uit Zuid-Afrika was teruggekomen. Vader en zoon hebben elkaar dus nauwelijks gekend. Zijn moeder hertrouwde anderhalf jaar later met mr. Willem Cornelis Boers en ging met hem in Katwijk wonen.

Nadat hij in Harderwijk is afgestudeerd, krijgt Staring de kans om zijn persoonlijke belangstelling te volgen. Hij gaat landbouwkunde studeren in Göttingen, ongeveer 100 kilometer ten zuiden van Hannover. Hiermee bereidt hij zich voor op zijn toekomstige rol van Heer van De Wildenborch. Binnen deze studie ligt de nadruk op vakken als plantkunde, natuurkunde en scheikunde. In 1789 – Staring was toen 22 jaar – had hij ook deze studie afgerond. Hij gaat dan op De Wildenborch wonen, waarheen rond dezelfde tijd ook zijn moeder en stiefvader verhuizen. In 1791 trouwt hij met Everdina Maria van Löben Sels. Hij neemt het beheer van het landgoed op zich, hoewel nog niet formeel, want hij is nog minderjarig: in de achttiende eeuw was de leeftijd voor meerderjarigheid nog 25 jaar. In 1792 wordt die grens door Staring overschreden en wordt hij Heer van De Wildenborch. Aan die hoedanigheid is de functie van erfmarkerichter (voorzitter) van de Barchemse marke verbonden en in die functie wordt hij op 20 juni van dat jaar geïnstalleerd. Het Huis De Wildenborch ligt op de grens van de Barchemse en Vordense markegronden. Een deel van het landgoed was in Barchem gelegen. Als gevolg van bestuurlijke herinrichtingen, tijdens de jaren dat ons land een onderdeel was van het Franse keizerrijk, heeft de Kring van De Wildenborch korte tijd (1811-1817) zelfs deel

uitgemaakt van de gemeente Laren, waar Barchem ook onder viel, en was Staring enkele jaren maire (burgemeester) van Laren.

De Wildenborch in de tijd van Staring

De Heer van De Wildenborch zat ondertussen niet stil. Toen zijn vader het landgoed kocht, was niet alleen het huis weinig meer dan een ruïne, voor een deel van het landgoed gold hetzelfde. Was het in de middeleeuwen een voordeel dat de omgeving van het huis moerassig was, omdat dit belegering lastig maakte, voor het ontwikkelen van vruchtbare landbouwgronden was al dat water een groot probleem. Al twintig jaar voordat Staring het beheer van het landgoed ter hand nam was door het markegenootschap van Barchem met het stadsbestuur van Lochem overlegd over verbetering van de waterafvoer. Daarvoor was de marke vooral aangewezen op de Veengoot, die vanuit het Barchemse veen noordwaarts langs Lochem liep en uitkwam in de Berkel (niet te verwarren met de Vordense Veengoot, die pas in de twintigste eeuw werd gegraven). Deze Barchemse Veengoot was te smal, te ondiep en te kronkelig om het water goed af te voeren. Het genoemde overleg had nog niet tot resultaat geleid. Staring pakte deze draad weer op. Aan Lochemse zijde bestond echter weinig bereidheid tot medewerking. Men was bang dat meer water voor de landbouw- en weidegronden bij de stad overlast zou opleveren. Staring bleef aandringen. Niet alleen als voorzitter van de Barchemse marke maar ook als grootgrondbezitter had hij belang bij een goede afwatering. Met name het Sek, het moeras dat ten westen van zijn huis lag, moest drooggelegd worden. Een aantal jaren, een aantal voorstellen en een aantal rondes van overleg later kwam het er eindelijk van. In 1801 kwam men tot overeenstemming en in 1804 werd een kanaal gegraven van het Sek, in noordoostelijke richting, dat aansluiting kreeg op de Veengoot. De Veengoot zelf

werd verbreed, verdiept en recht(er) gemaakt. Verder werden er acht bruggen gebouwd, om het contact tussen de oevers mogelijk te maken. Een groot deel van de kosten van deze werkzaamheden betaalde Staring zelf. Ook in later jaren heeft Staring zich met de waterhuishouding in zijn leefomgeving beziggehouden, als lid van de Berkelcommissie.

Nadat in 1809 en 1810 wetgeving tot stand gebracht was waarin regels werden gegeven voor verdeling van de gemeenschappelijke markegronden onder de gewaarde erven, spande Staring zich in om die verdeling in Barchem tot stand te brengen. Dat project werd in 1836 afgerond. Het landgoed De Wildenborch groeide met meer dan 130 ha. De daarop volgende ontginningen zorgden voor veel werkgelegenheid voor de dagloners uit de buurt. Eerder had Staring al veel van zijn gronden ontgonnen en omgevormd tot akkers, weiden en bossen. Daar had hij vanzelfsprekend ook profijt van. In de bijna vijftig jaren dat hij het landgoed beheerde, vertwaalfvoudigde bijvoorbeeld de opbrengst van weehout (populier, berk, wilg en dergelijke; als gesteld tegenover hardhout). Hij introduceerde de Amerikaanse eik in ons land. Het park van De Wildenborch werd door hem verfraaid met een aantal exoten (bijzondere buitenlandse bomen), waarvan de Libanon ceder en de moerascypres nog steeds te bewonderen zijn.

Veruit het grootste deel van het landgoed lag binnen de gemeente Vorden. Al had Staring binnen de marke van Vorden geen bestuursfunctie, hij had wel een groot belang bij het tot stand komen van verdeling van de markegronden. Het verbaast dan ook niet dat hij een van de opstellers was van een rapport over dit onderwerp. De verdeling kreeg haar definitieve beslag in 1829, met voor De Wildenborch een gebiedstoename van 93 ha tot gevolg. Na de verdeling van zowel de Vordense als de Barchemse markegronden was de oppervlakte van het landgoed ruim 480 ha.

Zijn ervaringen als pionier op het gebied van land- en bosbouw deelde Staring ruimhartig en belangeloos. Zo publiceerde hij in het tijdschrift *De Vriend des Vaderlands* een aantal artikelen, over het verbouwen van het Zuid-Amerikaanse wortelgewas arracacha, en de vraag of dat als vervanging van de aardappel zou kunnen dienen (1831), over het planten van Canadese populieren (1834) en over het samenpersen van veengrond tot bruikbare turf (1838). Als lid van de Commissie van landbouw in Gelderland is Staring een van de auteurs van de in 1826 gepubliceerde *Statistieke beschrijving van Gelderland*. Meer dan de helft van de 551 bladzijden van dit boek gaan over de landbouw. Die bevatten veel meer dan een statistieke beschrijving: het is meer een handboek over het verbouwen van allerlei gewassen op diverse grondsoorten, over grondbewerking, bemesting en wat al niet. De grote kennis en ervaring van Staring op dit gebied klinkt er helder in door.

Een heel ander onderwerp waar Staring belangstelling voor had, was Germaanse mythologie. Die komt in een aantal van zijn gedichten aan de orde, onder meer in de Jaromir-cyclus, maar ook schreef hij erover vanuit een meer wetenschappelijke invalshoek. De botsing tussen geloof en bijgeloof interesseerde hem, als diepgelovig christen, zeer. Lang voordat de Vordense burgemeesterszoon prof. dr. J.H. Gallee in 1870 (in dialect!) de sage van schële Guurte opschreef, die zich afspeelt op de plaats waar zich nu het pinetum De Belten bevindt, had Staring in 1828 de essentie al verteld in een artikel in het tijdschrift *Mnemosyne*, over “sporen van voorouderlijk heidensch

bijgeloof". Daarin verwerkte hij zelfs, zij het op een wat sceptische manier, informatie uit de eerste hand, te weten een relaas van een arbeider die naar zijn zeggen zo'n veertig jaar eerder de Schelle-Guurkensbelt zich had zien openen en de daarin schuil gaande zilverschat had aanschouwd... In het artikel komen verder de Duivelskolken bij Lochem aan de orde, die ook een rol spelen in het gedicht Jaromir in Lochem, en het verhaal van Derk met de beer, de Waterbullebak en de Heggemoeder. Wie is er als kind nog met deze verhalen bang gemaakt?

Derk met de beer in een donkere kerstnacht

In zijn in 1837 verschenen boekje *Kleine Verhalen* heeft Staring het verhaal opgenomen van de Wittewijvenkuil, bij de Lochemse Berg. Ja, de dichter kon ook uitstekend vertellen!

Uit het voorgaande komt een beeld naar voren van een man die zich als een vis in het water gevoeld moet hebben, zowel in zijn werk als in zijn liefhebberijen (al is dat laatste met name voor zijn dichterschap wellicht een wat oneerbiedig woord). Was hij ook een gelukkig man? Per saldo waarschijnlijk wel, maar hij heeft in de 73 jaren van zijn leven ook behoorlijk wat klappen moeten incasseren. Het zoontje dat hij kreeg van zijn eerste echtgenote, Everdina (Dientje) Maria van Löben Sels, overleed in de wieg. Twee jaar later moest Staring ook Dientje ten Grave dragen. Uit zijn tweede huwelijk, met Johanna Andrea Charlotte van der Muelen, dat in 1798 werd gesloten, sproten acht kinderen. De oudste vier daarvan heeft hij wel mogen zien opgroeien, maar in een tijdsbestek van acht jaar, tussen 1823 en 1831, verloor hij hen. In diezelfde periode werd zijn echtgenote blind. Het zal niet gemakkelijk voor hem geweest zijn om bij zoveel tegenspoed toch een positieve instelling te behouden.

In deze bijdrage is Staring als dichter nagenoeg onbesproken gebleven. Daarover is al veel geschreven. Geprobeerd is, in het kort een indruk te geven van het belang dat hij heeft gehad voor onze streek.

SCHOOLHUIS: HET EERSTE SCHOOLTJE IN DE DE WILDENBORCH

GERDA ROSSEL

In vroeger tijden was er voor de kinderen in de Wildenborch nauwelijks mogelijkheid om naar school te gaan. De dichtstbijzijnde scholen bevonden zich in Vorden, Linde, Lochem en Barchem en waren door de grote afstand en slechte toestand van de wegen moeilijk bereikbaar.

De school van Vorden bestond al rond 1645¹, terwijl de eerste vermelding van de school in Barchem dateert van 1714², en dat van het schooltje in de kapel van Linde van 1785. De laatste werd in 1829 verplaatst naar het Medler. De christelijke school op het Hoge en de katholieke school op de Kranenburg zijn resp. in 1879 en 1881 gesticht³.

Geen wonder dus dat toen A.C.W. Staring zich na zijn landbouwkundige studie in Göttingen in 1789 op de Wildenborch vestigde en hiervan in 1791 het beheer overnam, hij slechts analfabete pachtboeren⁴ aantrof. Daar hij vooruitstrevende plannen had met zijn landgoed, en mede gelet de maatschappelijke en politieke veranderingen in die tijd, zal hij het nut van pachtboeren en arbeiders die konden lezen en schrijven waarschijnlijk hebben ingezien.

In 1784 werd in Edam het “Genootschap van Kunsten en Wetenschappen Tot Nut van ’t Algemeen” opgericht door de doopsgezinde dominee Jan Nieuwenhuijzen. Het belangrijkste doel van dit genootschap was “de verbetering van het schoolwezen en de opvoeding der jeugd als de voornaamste grondslag, ter vorming, verbetering en beschaving van de burger”⁵. De afdeling Zutphen van het Nut werd overigens pas in 1807 opgericht, en A.C.W. Staring werd hier op 6 januari 1808 als lid ingeschreven⁶.

Van oudsher werd het onderwijs in de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden niet landelijk geregeld maar door de afzonderlijke gewesten en steden. In onze regio was dit een zaak van de Graafschap Zutphen en van de stadsbesturen. Hiernaast hadden de eigenaren van de zgn. “heerlijkheden” het recht om eigen maatregelen te treffen op onderwijsgebied. Na de uitroeping van de Bataafse Republiek in 1795 ontstond de mogelijkheid tot wetgeving op nationaal niveau en kwam er aandacht voor de hervorming van het onderwijs. De eerste stappen op deze weg waren al

¹ M. Teubner-Sauter, 2011. ‘De Voorvaderen van de Drie Burgemeesters Gallée’. In: *Vordense Kronyck* 29, 2, p. 4.

² *Schoolders* aan de Woodbrookersweg nr. 5. Zie K. & E. van Well, 2005. *De Vrochterhoek: Beeld van een Buurtschap*, p. 118.

³ Z.n., 1991. *Linde in de Draaimölle*, pp. 18-19.

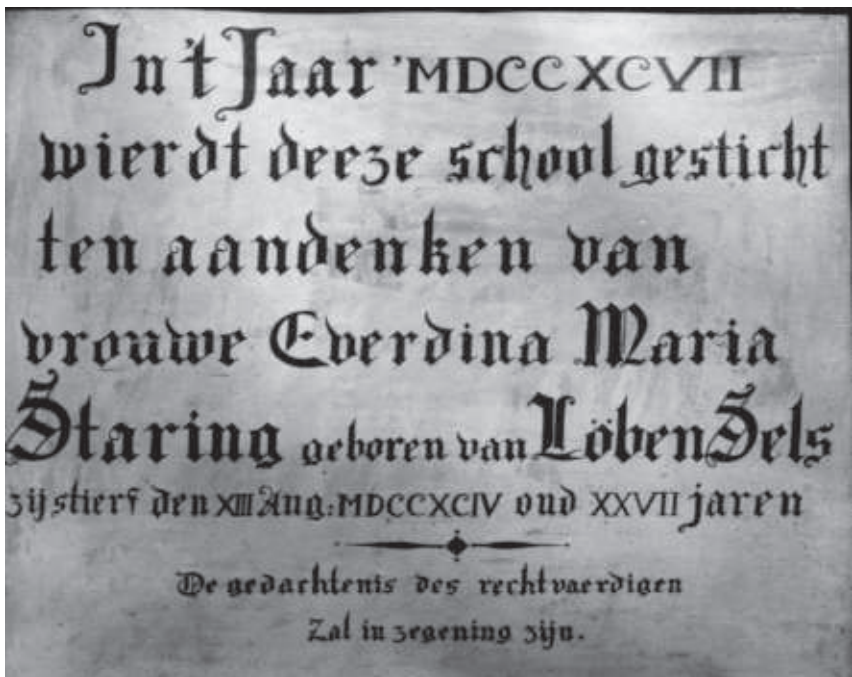
⁴ Zo schreef hij, in een brief aan zijn oom Carel Verhuell, dat het schooltje in de winter van 1805-1806 door tachtig kinderen werd bezocht, “zodat het lezen en schrijven dat geen van mijne boeren verstond thands bij hunnen kinderen algemeen is geworden” (B. Scova Righini, 2009. *A.C.W. Staring 1767-1840. Landheerlijk Leven van een Denker en Doener van Statuur*, p. 273).

⁵ Zie www.nutalgemeen.nl

⁶ Regionaal Archief Zutphen. *Plaatsingslijst van het archief van het Departement Zutphen van de Maatschappij tot Nut van ’t Algemeen (1807-1978). Ledenlijst 1807-1855*. Arch.nr. 0171, inv.nr. 1.

gezet met het uitgeven van schoolboeken door het Nut en werden gevolgd door de benoeming in 1796 van een staatscommissie ter opstelling van een nationaal onderwijsplan. De uitkomst hiervan was dat het openbaar onderwijs in de zgn. Staatsregeling van 1798 een overheidstaak werd. Na twee eerdere wetten in 1801 en 1803 kwam er uiteindelijk in 1806 een nationale onderwijswet tot stand die grotendeels beantwoordde aan de wensen van Het Nut. Hierin werd bepaald dat lezen, schrijven, rekenen en Nederlands verplichte vakken werden, dat er voorgeschreven schoolboeken werden gebruikt en dat er les werd gegeven in klassikaal verband. Ook moesten de onderwijzers toelatingsexamen doen en een bewijs van goed gedrag overleggen⁷.

Mogelijk ook werd hij in het idee om een schooltje te stichten gestimuleerd door zijn eerste echtgenote⁸, als we de herinneringsplaquette (afb. 1) van het schooltje tenminste als blijk hiervan mogen interpreteren. Bovendien slaagde hij er in 1795 in om de buurtschap (zijn "heerlijkheid", waarmee hij in 1796 officieel werd beleend) als zelfstandig district, de Kring van de Wildenborch, te laten erkennen. De aanwezigheid van een schooltje kan daarbij gezien worden als een manier om het district meer gewicht te geven.

Herinneringsplaquette eerste Wildenborchse school 1797 (Hennie Rossel, 1997)

⁷ P.Th.F.M. Boekholt, 1978. *Het Lager Onderwijs in Gelderland 1795-1858*.

⁸ Everdina Maria van Löben Sels (*Zutphen 04-10-1765, †Vorden 13-08-1794).

Het oude Schoolhuis 1797-1957

gebouwd aan de rand van het landgoed, in het zogenaamde Sek, op de gemeentegrens met Lochem. Als schoolmeester werd de Lochemmer Nicolaas van Loo⁹ aangetrokken, die een aantal jaren¹⁰ en in afnemende mate actief zou zijn als onderwijzer. Zijn kundigheid werd niet al te hoog aangeslagen en hij was blijkbaar ziekelijk, zoals blijkt uit een brief van Staring's zoon Wijnand uit 1842¹¹: *In de Wildenborch zelf en geheel op eigen kosten heeft hij eene school gebouwd en eenen schoolmeester, geheel door hem bezoldigd, daarin geplaatst. Toenmaals echter waren goede meesters schaars, en met dezen te kiezen was S. niet gelukkig geweest. De school kwijnde, na een vijftal jaren goed te hebben gegaan, de meester werd ziekelijk en stierf eindelijk. Zuiver philanthropische uitgaven pasten S. zoo zeer niet meer als bij de oprichting wanneer zijne kinderen nog niet tot een 8-tal waren aangegroeid; noch Gemeentebestuur noch schoolopziener lieten zich aan de school gelegen liggen, en de school veranderde in eene Timmermanswoning.*

⁹ Hoe Nicolaas van Loo (*Lochem 1764) onderwijzer is geworden is niet bekend (de kweekschool bestond nog niet en vakbekwaamheid moest in de praktijk worden verkregen). Hij werd geboren na het overlijden van zijn vader (militair), en zijn oudere broers waren resp. militair en landbouwer. Nicolaas trouwde met Hendrika Johanna Reerink (*Lochem 1770), een dochter van Lambertus Reerink, die eigenaar was van enkele leerlooierijen en tevens koster. Haar neefje Gerrit Louis Reerink zou later onderwijzer worden aan de school van Klein Dochteren, die in 1819 werd gesticht.

¹⁰ Volgens Starings biograaf Lulofs heeft het schoolje een tiental jaren gefunctioneerd. Zie B.H. Lulofs, 1843. *Gelderlands Voortreffelijke Dichter, Letter- en Landhuishoudkundige Mr A.C.W. Staring van den Wildenborch*, p. 228: "... Staring voor hen eene school had laten bouwen, en zelfs een tiental jaren lang (zoo lang namelijk in die behoefte door de Gemeentebesturen niet voorzien was) op zijne eigene kosten een Schoolmeester bezoldigd had."

¹¹ Aan C.P.E. Robidé van der Aa, schrijver van het artikel 'Iets over Mr. A.C.W. Staring' in de *Geldersche Volksalmanak* 1843, pp. 54-63.

Dat Staring niet tevreden was over de kwaliteit van het onderwijs op het Wildenborchse schooltje blijkt ook uit een brief uit 1804 aan de grote onderwijsvernieuwer van den Ende¹², waarin hij opmerkt dat hij uitzag naar het vervolg op diens handboek ... *temeer omdat ik allengs zo veel verbetering in de leer methode op onze school in den Wildenborch wenschte geïntroduceerd te zien, als de capaciteiten van den meester toelaten; en ik daarover nog meenige onderrichting nodig heb.*

Waar het in die tijd gebruikelijk was dat schoolmeesters hun karig loontje aanvulden met andere werkzaamheden, zoals koster, markeschrijver etc., kon hiervoor blijkbaar niet op meester van Loo gerekend worden. Dit blijkt wel uit de notulen van een van de eerste vergaderingen van de Municipale Raad van de gemeente Laren in 1811. Hierbij werd besloten een huisklerk aan te stellen voor Staring (die toen net burgemeester van Laren was geworden) om hem te helpen bij zijn werkzaamheden, daar er *van den schoolmeester binnen het District van Wildenborch in dit geval geen partij te trekken was*¹³.

Meester Van Loo had vijf kinderen, geboren tussen 1795 en 1808, en zal het moeilijk hebben gehad om rond te komen. In 1804 kocht Staring daarom het naast de school gelegen “huttenplaatsje” Veltmaat van de gemeente Lochem, ten behoeve van de meester¹⁴. Dit plaatsje, dat ook wel het Kleine Sek werd genoemd, lag tussen het huidige Schoolhuis en De Horst¹⁵, aan de noordzijde van de Schoolhuisweg en in het Lochemse gedeelte van het Sek, dat deel uitmaakte van de markegronden (het Grote Veld) van Lochem.

De bewoner van deze hut was Daniel Hassink, naar wie het stuk land, Danielskamp, vernoemd is waaraan de boerderij¹⁶ van de familie Winkels haar naam ontleent. Daniel was hier in 1798 getrouwd met de dochter des huizes, Hilleken Grevenslag. Hilleken's vader kwam uit Nettelhorst en haar moeder uit Ruurlo, en daar haar moeder bij haar huwelijk in 1771 reeds in de Wildenborch woonachtig was zullen zij en haar man zich hier gevestigd hebben, want al hun kinderen zijn geboren “op 't Kleine Sek”. Ook de kinderen van Daniel en Hilleken werden in dit huis geboren, de laatste in 1814. Op de kadastrale kaart van 1832 (gebaseerd op opmetingen uit 1825) is de hut verdwenen, maar halverwege Schoolhuis en de Horst, aan de noordzijde van de weg, staat een boomgaard aangegeven, naast een (nu ook niet meer bestaande) allée haaks op de Schoolhuisweg. Aan te nemen valt dat het Kleine Sek alias de Veltmaat hier heeft gestaan, met wat bouwland achter het huis en weiland tot aan Schoolhuis¹⁷.

Tot hoe lang het schooltje heeft bestaan is niet duidelijk. Nicolaas van Loo overleed in 1818 en zijn weduwe moet tussen 1818 en 1822 met haar kinderen vertrokken zijn naar Lochem, want in dat laatste jaar werd Derk Geurts als volgende bewoner van Schoolhuis-

---

¹² Adriaan van den Ende (*Delft 1768, †Huize *Geessink*, Warnsveld 1846), vanaf 1805 commissaris en (hoofd)inspecteur voor het (lager) schoolwezen bij het ministerie van Binnenlandse Zaken en “hoofdopziener” oftewel directeur-generaal van het schoolwezen. Had in 1803 het Handboek voor Onderwijzers uitgebracht en zou de nieuwe onderwijswet van 1806 opstellen.

¹³ Zie Scova p. 274.

¹⁴ Scova p. 211. Bij de aankoop van dit plaatsje zou Staring ook vergeefs geprobeerd hebben om het omringende, Lochemse gedeelte van het Sek aan te kopen.

¹⁵ De *Horst*: Schoolhuisweg 1. Zie <http://www.oudvorden.nl/boerderijen/schoolhuisweg>

¹⁶ *Danielskamp* (Schoolhuisweg 6), net als de *Horst* gebouwd rond 1915.

Kamer ingeschreven. Schoolhuis¹⁸ zelf was in 1819 al betrokken door Reint Branderhorst.

Derk Geurts was een wever afkomstig uit Hengelo-Gld. en getrouwd met Johanna Hummelink van Boschhof (haar tante was op Molendijk ingetrouwd), en het echtpaar had daarvoor enige jaren op Blokhuis¹⁹ gewoond. Lang verbleven ze niet op Schoolhuis-Kamer, want rond 1823-1824 vertrok het gezin naar Linde.

Reint Branderhorst kwam ook uit Hengelo en werkte als molenaar op de Mulder. Hij woonde vermoedelijk van 1814-1818 op Molendijk, waar hij in 1818 trouwde met een dochter des huizes (een nicht van bovengenoemde Johanna Hummelink²⁰). Na een korte tussenstop op de Mulder vertrok het jonge stel in 1819 naar Schoolhuis. Hier woonden ze met zwager/broer Evert Molendijk, die in 1829 trouwde met Maria Christina Meulenbrugge²¹ en na zijn huwelijk vertrok naar het Ongerif²².

Schoolhuis met aangebouwde vaaltstal

---

¹⁷ Waar Daniel en Hilleken van leefden na de verkoop van hun plaatsje in 1804 is niet bekend. Mogelijk was Daniel in dienst als dagloner op de Wildenborch en/of bij de molenaar op de *Mulder*. Het is ook niet bekend wanneer ze vertrokken zijn uit de Wildenborch. In 1827 blijken ze op *Evershuis* in Langen (bij de *Cloese* aan de Zwiepseweg in Lochem) te wonen, en vanaf 1830 in Neede.

¹⁸ Afgaande op oude bouwtekeningen lijkt het linkergedeelte (op de foto) van het voorhuis als schoolklas te hebben gediend, en het rechtergedeelte (*Schoolhuis-Kamer*) als woning voor de onderwijzer.

¹⁹ *Boschhof*: Wildenborchseweg 18. *Molendijk*: Galgengoorweg 19. *Blokhuis*: Kapelweg 2.

²⁰ De families Geurts, Hummelink, Molendijk en Branderhorst waren katholiek.

Rond 1829 werd de plaats van de familie Branderhorst²³ ingenomen door de meestertimmerman Albert Meulenbrugge, die was geboren op Klein Laar en getrouwd met Jenneken Regelink²⁴. Hun zoon Jan Willem trouwde in 1866 met Hendrika Nijenhuis van Hogevoonder en betrok met haar Schoolhuis-Kamer. Na zijn dood in 1868 hertrouwde Hendrika met Gerhard Meulenbrugge, een neef²⁵ van haar man en eveneens (zoals de meeste Meulenbrugges) timmerman. Het echtpaar kocht in 1907 een stuk grond uit de verkoop van de Wildenborch en bouwde hier een huis dat de naam Valkenhof kreeg²⁶.

Bij deze zelfde verkoop ging het gehele Schoolhuis over in handen van Willem Jansen uit Ambt Doetinchem, die er een boerenbedrijf van maakte en een grote vaaltstal liet bouwen naast het oude huis. Deze vaaltstal zou in 1957 weer afgebroken worden, terwijl de oude voorgevel een jaar later verdween achter een nieuwe woning (afb. 4).

Om terug te komen op het schooltje, nadat deze ter ziele was gegaan zou het nog zo'n honderd jaar duren voordat de Wildenborchse kinderen weer in de eigen buurtschap naar school konden²⁷.

Schoolhuis met nieuw voorhuis 1958-heden (Gerard Klunder, 2016)

²³ De familie Branderhorst lijkt vertrokken te zijn naar Vreden in Duitsland.

²⁴ Jenneke's broer en zuster (Garrit en Mechelina Regelink) trouwden met een zuster en broer (Hendrika en Gerrit Meulenbrugge) van haar man. Haar zuster trouwde in op *Klein Laar* en haar broer vestigde zich op *Nijland* (Nijlandweg 3). Laatstgenoemde was overigens niet verwant aan de fam. Regelink die in 1924 op *Nijland* kwam.

Na de dood van Albert Meulenbrugge en Jenneken Regelink (resp. in 1863 en 1865) kwam het hele huis beschikbaar voor hun zoon Jan Willem en diens echtgenote Hendrika Nijenhuis. Ook hier was sprake van een meervoudig familiehuwelijk, want Jan Willem's broer Harmen trouwde met schoonzuster Derkje Nijenhuis van *Hogevoonder* (Wildenborchseweg 34) en bouwde in 1861 de *Valkenhorst* (Vordensebinnenweg 3 & 5, Lochem).

Volgens een aantekenboekje van Staring's kleinzoon Jan Brants (in: huisarchief van de Wildenborch) werd er in 1849 een "timmerkamer" aan *Schoolhuis* gebouwd, en werd het bovenste deel van de voorgevel in 1850 veranderd.

²⁵ Hendrika overleed in 1872, waarna haar tweede echtgenoot Gerhard hertrouwde met Maria Voskamp. Gerhard was een zoon van Gerret Jan Meulenbrugge, die van ca. 1822-1830 samen met zijn broer Albert op *Schoolhuis* had gewoond, voordat hij naar *Groot Windenberg* (Rommelerdijk 2) in Linde vertrok.

²⁶ *Valkenhof* (Vordensebinnenweg 7, Lochem), heden nog bewoond door zijn achterkleinzoon.

²⁷ De geschiedenis van deze tweede Wildenborchse school (*Prinses Julianaschool*, Wildenborchseweg 30), die heeft bestaan van 1913-1989, is uitgebreid beschreven in het buurtblad de *Wildenborcher* van maart, juni, september en december 2013.

HET GESLACHT BRANDENBARG IN VORDEN

Maarten Smit

In dit artikel zal ik de lezer meenemen in een reis door het verleden van mijn betovergrootouders Lammert en Helena Brandenburg, hun nazaten en voorgeschiedenis.

In het doopregister van Vorden wordt vermeld dat op 12 september 1700 Lambert Brandenburg werd geboren als zoon van Hendrik Brandenburg. Lambert overlijdt op 21-06-1757, *Nae voorgaande belijdenisse des geloofs*.

Hendrik's achter-achterkleinzoon, Berend Brandenburg, geboren op 15 mei 1834, sinds 1858 landbouwer/*fermier* op het Boonkamp (De Bonekamp) in Linde, was gehuwd met Hendrika Klein Bleumink, geboren te Hengelo (Gld.) op 15 juni 1835. Hun oudste kind was een zoon: Lammert Brandenburg. Hij werd geboren te Vorden op 7 maart 1858, op boerderij Mombarg in Linde, waar zijn ouders toen nog net woonden.

Lammert Brandenburg begint zijn loopbaan als boerenknecht op verschillende boerderijen zoals Koststede, De Schatkuil en Norde. Op 17 juni 1876 vertrekt hij naar Hengelo. Daarna werkt hij zich op als koetsier en vestigt zich dan rond 1876 in Utrecht. Hier ontmoet hij Helena Schipper, afkomstig uit Hattem (geb. 25-12-1858). Samen keren ze terug naar Vorden waar zijn oom Hendrik Brandenburg als knecht werkte bij Warner Meuleman, de toenmalig tapper van "Het Wapen van Vorden". Wanneer Meuleman in 1857 overlijdt, zet zijn echtgenote Antonia Koning het bedrijf voort. Later, in 1883, wordt Lammert Brandenburg, waarschijnlijk op aanraden van zijn oom Hendrik, logementhouder van Het Wapen van Vorden. In dat zelfde jaar, op 17 augustus, trouwen Lammert en Helena en vestigen zich in het logement. De moeder van Lammert, Hendrika Brandenburg-Klein Bleumink, is dan ook inwonend. Lammert legt zich toe op de stalhouderij en fungeert als koetsier voor verschillende notabelen. Hij bezit een lijkwagen, een brik en een dogkar.

Achterzijde van Het Wapen van Vorden, rond 1920

Helena begint weldra met het stoken en brouwen in de oude wulf-kelders onder het etablissement, haar bekendste product werd het ‘Citroentje van Brandenburg’, dat al snel erg populair werd in Vorden en omstreken.

“Het Wapen van Vorden”

Van dit bijzondere etablissement wordt al rond 1650 melding gemaakt als plaats waar bier gebrouwen wordt.

Oudste bekende foto van Het Wapen van Vorden, gemaakt omstreeks 1884-’85. Mogelijk zijn dit Helena en Lammert met Berendina, boven de ingang prijkt het Wapen van Vorden dat momenteel nog steeds op de gevel van het huidige De Herberg gevestigd is.

Al in 1713 vormt deze locatie een belangrijke sociale functie in het Vordense dorpsleven en vormt de coulisse van een heuse machtsstrijd tussen de kasteelheren en de kerkelijke macht²⁸. Deze bijzondere gebeurtenis kon gelukkig worden beteugeld toen de betrokken partijen onder een genot van een borrel het tapijt konden gladstrijken. Het Wapen van Vorden is altijd een plek geweest waar zowel adel, notabelen als boeren graag vertoefden.

In het oudst bekende huizenregister van Vorden is op huisnummer 11 vermeld: Willem Coenraad Meuleman. Hij overleed op dit adres op 28 juli 1818 als tapper, oud 48 jaar. Zijn vrouw was Reintjen Weggelhorst, geboren te Lochem 21 maart 1780, die in oktober 1799 vanuit Wichmond naar Vorden was gekomen. Zij zette na het overlijden van Willem Coenraad het bedrijf voort, want in 1822 is zij tapster, later logementhoudster. Zij overleed op 4 April 1855.

De zoon van Willem Coenraad, geboren op 26 februari 1800, heet Warner. Hij is in 1822 nog bouwman (landbouwer), maar wordt al in 1844 als logementhouder aangeduid. Hij overlijdt op 12 mei 1857 en wordt opgevolgd door zijn echtgenote Antonia Maria Koning,

geboren te Vorden, op 5 september 1819. Zij wordt sinds 1861 als logementhoudster vermeld. Als knechten hebben onder andere bij Warner en Antonia gewerkt: Garrit Jan Bosch, geboren Vorden op 8 oktober 1816 en Hendrik Brandenburg, geboren te Vorden op 16 januari 1831.

Antonia Maria Koning vertrekt in augustus 1883 naar een ander adres in het dorp. Haar zoon, ook Willem Coenraad geheten net als zijn grootvader, volgde haar op 6 februari 1888 op. Samen verhuizen ze op 25 oktober 1888 naar Ruurlo.

In 1906 koopt Lammert Brandenburg het etablissement van Maria Koning, de vrouw van Meuleman voor 8.500,- guldens. Baron Van der Borch van Huize Vorden is de geldschieder.

Lammert en Helena Brandenburg rond 1901

Rond 1923 worden de rijtuigstal aan de voorzijde van het pand gesloopt en vervangen door de nieuwbouw van een moderne hotelaccommodatie met café- en restaurant.

---

²⁸ Bron: Complotten en oproer in 1713 (B. Wullink, 2013)

Hotel Het Wapen van Vorden, ca. 1925 (ten tijde van de stormramp van Borculo)

Gedurende de oorlogsjaren nemen Duitse officieren hun intrek in Het Wapen van Vorden en bespreken hier hoe de verdedigingslinie achter de IJssel op te werpen.

Na de overname door F.P. Smit verdwijnt in 1966 ook het oude herberggedeelte (aan de rechterzijde). Het gebeurde met pijn in het hart maar restauratie was destijds te kostbaar. Op deze plek wordt er plaats gemaakt voor een nieuwe, moderne en compleet onderkelderde Wijnhandel-Slijterij, die in 1967 geopend wordt.

In 1979 verhuurt F.P. Smit het café- en restaurantgedeelte van Het Wapen van Vorden aan het echtpaar Ten Barge-Hendriksen en gaat verder met de Wijn- en Gedistilleerdhandel onder de naam Vinotheek/Wijnhandel Smit. Met name de ontwikkeling van de verkoop van tap-wijnen en Brandenburg's gedistilleerd zijn zeer succesvol. In feite was het café sinds 1974 al gesloten en werd dit omgebouwd tot wijnhandel/vinotheek. Wel werden de zalen nog verhuurd voor feesten en partijen. In 1979 toen Ten Barge-Hendriksen de zaal en het (huidige) café-gedeelte huurde werd de vinotheek verplaatst naar het rechter gedeelte van Het Wapen van Vorden. In 1984 verhuisde de wijnhandel naar de huidige locatie aan de Burgemeester Galleestraat.

Het logement van Meuleman, later Brandenburg, heet Het Wapen van Vorden en wordt later door Hendriksen tot "De Herberg" omgedoopt. Er zijn vertellingen dat ten tijde van de familie Meuleman het etablissement ooit de naam De Zwaan heeft gedragen. Frans Smit heeft dit ooit nog van de zoon van notaris Van Haeften vernomen maar tot op heden is er hiervoor nog geen bewijs gevonden.

Een aardige wetenswaardigheid is dat het huisnummer van het Logement door de jaren heen ook nogal eens veranderde:

- 1806, nr. 11
- 1829, nr. 13
- 1839, nr. 15
- 1851, nr. 19
- 1867, nr. 31
- 1890, nr. 37
- Tegenwoordig nr. 10!

(bron: J. Eefting, streekarchivaris, d.d. 8 maart 1989)

Brouwen en Distilleren

Al rond 1650 zijn er brouwactiviteiten geweest in Het Wapen van Vorden. Later begint men met het stoken van de eerste Brandewijn uit overjarige wijnen afkomstig uit de fusten die bestemd waren voor levering aan de kasteelheren rond Vorden. Het distillaat werd veelal weer gelagerd op de houten wijnfusten en bleef in de gewelven onder het oude voorhuis.

Achterzijde van Het Wapen van Vorden, voor de ramen van de kamer van Meester Krebbers, met daaronder de wulfkelders; v.l.n.r. achterste rij, staand, de eerste twee waarschijnlijke knechten, Anton Brandenburg en Lenie Prop. Voorste rij: meester Krebbers, Gerrit Prop, meisje op schoot onbekend, Helena zittend,(?) Hennie Smit (?), Frederica Brandenburg (?),(?) en met fiets, Dina Brandenburg (wassersij).

Het distillaat vormt al snel een welkome aanvulling op het assortiment bieren en wijnen dat er in die tijd geschonken werd. Ook de adel kon tot de klantenkring van de Brandenburgs gerekend worden en zo werd *Brandenburg's Genever* en het *Citroentje van Brandenburg* al snel de favoriete huisdrank op de kastelen.

Voor 1881 was er geen wetgeving en werd er zonder vergunning Brandewijn gestookt. Hendrik Brandenburg, die als knecht werkt in Het Wapen van Vorden, maakt zich het vak van brouwen meester onder toezien van Willem Meuleman. Ook experimenteert men met het afstoken van bieren en wijnen om zo de eerste brandewijnen te vervaardigen.

In 1881 wordt er een officiële drankvergunning uitgegeven om het illegale stoken tegen te gaan. Oom Hendrik brengt Lammert en Helena, nadat zij in 1883 Het Wapen van Vorden gaan huren, de fijne kneepjes van het vak bij en Helena blijkt een bijzonder goede leerling. Een logisch gevolg is dat de vraag naar hun producten toeneemt. Lammert en Helena voelen dat ze ‘goud’ in handen hebben. Helena zorgt er voor dat haar Citroentje landelijke vermaardheid kan genieten.

In 1960 (honderd jaar na het ontstaan van de eerste distillaten) dragen de gebroeders Johan en Antoon Brandenburg (zonen van Lammert en Helena), beiden kinderloos, Het Wapen van Vorden over aan hun achterneef F.P. Smit, die de zaak overneemt. Er wordt dan nog steeds gebrouwen in de wulfkelders onder de rechterzijde van de herberg. Deze kelders waren gelegen onder de kamer van de voormalig inwonende Meester Krebbers.

Erfgenaam van de gebroeders Brandenburg, Frans Smit, achter de tapkast (ca. 1960)

Later wordt er geïnvesteerd in modernisering van het bedrijf en met behoud van tradities bouwen Frans Smit en zijn echtgenote Miny Wahl voort op de deugdelijke waarden van Het Wapen van Vorden. Miny is de kleindochter van Gerrit Wahl, die verderop in de Dorpsstraat Café Wahl exploiteerde. Later werd dit etablissement overgenomen door Gerrit's kleinzoon, E.J. Eskes. Het is ook nu nog bekend als Café Eskes.

Het Wapen van Vorden rond 1968

Als Trijntje Brandenburg-Prop overlijdt, valt de erfenis van de gebroeders Brandenburg, waaronder ook de geheime recepturen voor de Brandenburg's distillaten, ten deel aan F.P. Smit. Deze recepturen werden al die jaren bewaard in een oude ijzeren geldkist in een enorme kluis.

Wijnhandel Smit verhuist in 1984 naar haar nieuwe vestiging aan de Burgemeester Galleestraat 12, alwaar een verdere uitbreiding van het wijnessortiment plaats vindt.

In 1990 wordt de Wijnhandel & Slijterij Smit wegens een uitbreiding met catering- en traiteursactiviteiten omgedoopt tot Wijnhuis-Traiterie Vorden V.O.F. De eigenaren zijn dan Frans Smit, zijn broer Bert Smit en Dick Stronks, afkomstig uit Aalten.

In 1992 start Maarten Smit, zoon van F.P. Smit, met de import- en exportactiviteiten van wijnen en gedistilleerd en werkt zo aan een gestage uitbouw van de activiteiten.

Vanaf 2000 wordt Wijnhuis Vorden weer Wijnhandel Smit en fungeert dan als gesloten wijnhuis, waarbij de focus licht op het importeren en *business to business* leveringen van wijnen.

Na 17 jaren heropent Wijnhandel Smit in 2012 weer haar deuren aan de Burgemeester Galleestraat 12 voor particuliere klanten. Eveneens wordt er samen met verschillende ambachtelijke distillateurs gewerkt aan de verdere ontwikkeling van de oorspronkelijke Brandenburg-recepturen.

In 2016 presenteert Wijnhandel Smit na jaren van afwezigheid met trots een reeks traditionele Brandenburg-producten, waaronder twee Genevers en het vermaarde *Citroentje van Brandenburg*.

Overleveringsverhalen

Als taper is men vaak getuige van de vertellingen van verhalen en of bijzondere gebeurtenissen. Hieronder een aantal verhalen en voorvallen die door de jaren heen steeds weer onderwerp van gesprek waren om hun hilarische karakter.

In de oude gelagkamer van Het Wapen van Vorden lag een houten vloer, met daarover wit zand. De reden voor dit zand was dat de heren in die tijd meestal met een hoeveelheid pruimtabak achter de kiezen zaten. Regelmatig werd dit dan ongegeneerd op de vloer uitgespuwd. Helena vond dit onplezierig en onhygiënisch en bedacht daarom een aantal spuugbakjes die zij onder de tafels opstelde. Echter dit werd niet direct begrepen door de klanten. Op een dag, in gesprek met een van de gasten, verplaatste zij een spuugbakje in zijn richting. De klant reageerde hierop verontwaardigd: *Vrouw Brandenburg, zit niet zo met die bak te schoeven, dalijk spiej'k d'r oe nog in!*

Het Wapen van Vorden rond 1911, met daarvoor 'neef' Jan Lambertus Smit (vader van F.P. Smit, de latere uitbater). Achter de ramen aan de linkerzijde bevond zich de gelagkamer, aan de rechter voorzijde bevond zich de 'opkamer'

Een bekende baron stalde 's ochtends vroeg voordat hij op de tram naar Zutphen stapte zijn fiets bij Het Wapen van Vorden. De reden hiervoor was waarschijnlijk het feit dat hij eerst twee jenevers tot zich nam alvorens hij in dat duivelse apparaat stapte. Voor een wat wereldvreemd persoon als hij was moest hij zich ertoe zetten om op zo'n moderne machine te stappen. Wanneer hij 's avonds terugkwam, kwam hij steevast nog een aantal borrels aan de tap halen voor hij zijn weg naar het landgoed vervolgde. Aldaar

aangekomen moest hij dan de poort zien te openen zonder dat daar verlichting was. Het aantal lucifers dat 's ochtends gevonden werd voor de poort gaf een indicatie wat de inname van de baron de vorige avond geweest was.

Mijnt Philips, een Joodse slager uit Vorden, een frivool type, die graag bij Brandenburg langs ging en steevast riep: *Toe, tapkaste, geef mien 's zo 'n flesse waor zo 'n knikker op en neer dondert, doelend op een fles verfrissend sodawater*

Neef Jo Brandenburg was, na de sluiting van de wasserij op de Bleek, ook bijna dagelijks te vinden en hielp 'neefke Frans' maar al te graag met het bezorgen van de bestellingen op de kastelen. Jo permitteerde zich dan graag de vrijheid om een baron vriendelijk te groeten en zonder blikken of blozen vervolgens te zeggen: *A'k mien dat zo bekieke zoep*te* ielle nog wel aardig*, wijzend op de vloer vol lege wijn- en jeneverflessen. De baron lachte dan wat krampachtig en bood dan maar snel een borrel aan.

Een baron bezoekt een plaatselijke kruidenier om wat te kopen. Hij ziet daar een jonge vrouw met een kind en herkent de vrouw als dochter van een zijn pachters van een boerderij op zijn landgoed. Hij groet haar en loopt naar het kind en zegt: *Zo, geef*ie* papa moar 's een handje*. Een echte heer!

Brandenburg tegenwoordig

Als kind dat letterlijk geboren werd boven de tapkast groeide ik op met mijn broer en zus tussen een generatie van echte Vordenaren. Een boeiende plaats waar het altijd een komen en gaan was van gasten, klanten, medewerkers en familie.

Ik herinner mij dat er achter de coulissen altijd dialect gesproken werd en in de zaak afhankelijk van de bezoeker gewoon Nederlands. Dit fenomeen heeft me altijd gefascineerd. Het waren twee werelden die op een wonderlijke wijze geheel vanzelfsprekend samen kwamen. De (sterke) verhalen en anekdotes die er gedurende de koffiepauzes de ronde deden waren talrijk en vaak smakelijk om te horen. Het dialect gaf een prachtige kleur aan deze vertellingen.

Na het verzoek om een bijdrage over de Brandenburg's te leveren aan de Vordense Kronyck hebben wij genoten van het ophalen van herinneringen aan een prachtige en nostalgische tijd. Deze zo kenmerkende sfeer vind je gelukkig nog steeds in ons dorp en zorgt voor dat typische *Vordense* gevoel. Een gevoel dat ook nog steeds waarneembaar is in borrels van Brandenburg. Deze worden nog steeds geheel volgens de traditie en oorspronkelijke recepturen gestookt en zijn verkrijgbaar bij Wijnhandel Smit en natuurlijk De Herberg.

VERENIGINGSNIEUWS

VERENIGING OUD VORDEN BENOEMT HENNIE ROSSEL TOT ERELID

Tijdens de Jaarvergadering van Oud Vorden op 30 maart in de Herberg heeft Hennie Rossel na ruim 22 jaar afscheid genomen als bestuurslid van de vereniging.

Wim Ruiterkamp roemt de grote verdiensten van Hennie als lid van de redactie van de Kronyck en de Midwinterpraot. Verder was hij mede-samensteller en eindredacteur van het boek “Bedrijvigheid in Vorden in de 20e eeuw. Daarnaast heeft hij leiding gegeven aan een tentoonstelling over de Vordense schilder Jörissen en exposities van oude ansichtkaarten, foto’s en geografische kaarten.

De statuten van de vereniging geven ruimte om personen met bijzondere verdiensten te benoemen tot erelid en volgens de voorzitter voldoet Hennie Rossel hier ruimschoots aan. De leden stemmen hier met applaus mee in.

Wim Ruiterkamp overhandigt de bijbehorende oorkonde en een present. Voor Hennie’s echtgenote Gerrie Rossel zijn er bloemen.

Hennie wijst in zijn dankwoord op het belang van het vastleggen van wat hij omschrijft als “de kleine geschiedenis”, d.w.z. de lokale geschiedenis. Hij prijst de grote en belangrijke rol die de diverse commissies van de vereniging hierbij spelen.

In zijn positie als bestuurslid en als lid van de redactie van de Vordense Kronyck heeft hij met veel genoegen er aan bijgedragen de lokale geschiedenis, samen met het Oud Vorden bestuur en andere redactie- en verenigingsleden, te documenteren.

Afscheid

Deze uitgave staat ook in het teken van afscheid.

Om uiteenlopende redenen hebben de drie redactieleden van de Kronyck besloten hun werkzaamheden te beëindigen.

Hennie Rossel is vanaf 1995 bestuurslid geweest en lid van de redactie van de Kronyck en in de jaren '90 van de Midwinterpraot, die later is opgegaan in de Vordense Kronyck. Verder was hij initiatiefnemer, mede-samensteller en eindredacteur van het boek *BEDRIJVIGHEID IN VORDEN IN DE 20e EEUW*, dat ter gelegenheid van het 25-jarig bestaan van de vereniging in 2006 is uitgegeven.

Hennie Reindsen is één van de mede-oprichters van Oud Vorden, zijn naam komt al voor op de oprichtingsakte. Hij heeft tot maart 2007 deel uitgemaakt van het Oud Vorden bestuur, vanaf maart 2002 als voorzitter, toen hij de taak van zijn illustere voorganger Henk Wullink overnam. Hij was de mede-samensteller van het boek *BEDRIJVIGHEID IN VORDEN IN DE 20^e EEUW* en vanaf december 2004 maakt hij deel uit van de redactie van de Kronyck.

Wim Jansen is van 2007 tot 2010 lid van het bestuur geweest en al vanaf 2006 lid van de redactie van de Kronyck en heeft diverse publicaties op zijn naam staan.

Graag wil ik van deze plaats de drie redactieleden hartelijk bedanken voor hun geweldige inzet waardoor de Kronyck een zeer gewaardeerd verenigingsblad is geworden dat toonaangevend is in de regio. Het is het historisch geweten van Vorden en wordt nog vaak geraadpleegd, ook via de website.

Het vertrek van deze drie redactieleden is een groot verlies voor de vereniging. Tot ons genoegen was Rinus Ilbrink bereid de redactietaak van Hennie Rossel over te nemen en ook toe te treden tot het Oud Vorden bestuur. Naast Rinus hebben we Hans van der Linden genegen gevonden de redactie van Kronyck te vormen, zodat we gelukkig weer nieuwe redactionele en grafische ervaring mogen begroeten. We wensen beide heren veel succes en kijken uit naar het resultaat van hun eerste Kronyck die in december uitkomt.

Wim Ruiterkamp

Notulen jaarvergadering 24 februari 2016 bij Hotel Bakker

Opening

Voorzitter Wim Ruiterkamp opent de vergadering en heet iedereen welkom. Als hoogtepunten noemt Wim:

Het scannen van de Contacten verloopt voorspoedig. Er zijn 35 vrijwilligers mee bezig.

Op 1 april vieren we ons 35-jarig jubileum.

Het ledenaantal groeit: op dit moment 425 leden.

Notulen jaarvergadering 25 maart 2015. Anja Menkveld leest ze voor. Ze worden goedgekeurd.

Jaarverslag 2015-2016

Anja leest het jaarverslag voor. Er wordt een moment van stilte in acht genomen voor de overleden leden.

Financieel Jaarverslag

Penningmeester Gerrit Vlogman geeft een toelichting m.b.v. beamer en projectiescherm. We hebben een vermogen van € 46.772. In 2015 was er een exploitatietekort van € 670. Van de vaste jaarlijkse uitgaven noemt Gerrit: Huur Voorde: € 2880. Lezingen : € 964. Uitgifte Kronyck: € 2020–.

Gerrit laat de begroting van 2016 zien. Ook dan wordt er een exploitatie tekort verwacht van € 600.– Daarom wordt er een contributieverhoging voorgesteld: Een enkel lidmaatschap gaat van € 20 naar € 22 en een dubbellidmaatschap gaat van € 25 naar € 27. De aanwezige leden stemmen d.m.v. een applaus met het voorstel in.

Verslag kascommissie

Ben Wullink en Ben Wagenvoort hebben de financiële stukken gecontroleerd en in orde bevonden. Ben Wagenvoort stelt voor het bestuur te dechargeren voor het gevoerde beleid over het afgelopen verenigingsjaar.

Ben Wullink stopt als kascommissielid. Jan Kieskamp neemt zijn plek in. Ben wordt bedankt met een applaus.

Bestuursverkiezing

Anja Menkveld, Rob van Overbeeke en Everdien Steeman zijn aftredend en herkiesbaar. Ze worden herbenoemd door de leden met een applaus.

Benoeming erelid

Op de nieuwjaarsvisite in januari is aan de leden het voorstel gedaan om Wim Jansen tot erelid te benoemen. Met een groot applaus werd dit voorstel aangenomen. Redenen voor deze benoeming zijn onder andere: Wim heeft een aantal jaren in het bestuur gezeten, hij heeft langjarig genealogisch onderzoek gedaan, hij heeft veel werk verzet in de fotocommissie en hij werkt mee aan de totstandkoming van de Kronyck. Tijdens de jaarvergadering wordt Wim benoemd tot erelid. Hij ontvangt een oorkonde en vanaf nu hoeft hij geen contributie meer te betalen.

Rondvraag:

Niemand maakt hier gebruik van.

Sluiting

Wim Ruiterkamp sluit de vergadering.

(notulist: Anja Menkveld)

Ontvangen voor ons Archief

Van:

mw. Marie Gosselink-Ruesink: de Archief-map van de in 1996 beëindigde maaltijd-service "Tafeltje Dek je"

mw. Albers, Gaanderen: Een doos met krantenknipsels, folders en andere bescheiden, die nog door haar echtgenoot, de heer Ton Albers, waren verzameld.

mw. Marie Rossel-Bosch: Een map met info betreffende gidsing in VVV-bus-Achtkastelentocht, die door haar echtgenoot waren gebruikt bij zijn rondleidingen.

mw. Blom-Thate: Archiefstukken en foto's van de Vordense Marktcommissie.

fam. Rodenburg: Een kasboek van voormalige slagerij Krijt

dhr. Jan Olthaar: tijdschrift Plus 66
dhr. Arno Bosch: de boeken Achterhooische vertelsels en De IJssel
fam. Van den Broek: de boeken Boezewind en Jachtsnee
dhr. Rinus Ilbrink: het boekwerkje Achtkasteelentocht
dhr. Johan Pardijs: de boekwerkjes Poëzie van A.C.W. Staring, en de catalogus veiling De Wildenborch
fam. Langelier: het boekwerkje Het Huis te Vorden
Kringloopwinkel De Werf: het singeltje van Jacques de Jong, en het boekwerkje Woordenverzameling
dhr. M. Gabriel: kopie van Gids van Vorden, en een Graafschapbode
School op Het Hoge: deel Archief school Het Hoge

Voortgangsverslagen van onze commissies

Boerderijencommissie

Ook dit jaar is er door de boerderijencommissie weer hard gewerkt aan haar overzicht van de geschiedenis van de Vordense boerderijen. Van de ca. 600 boerderijen op de lijst zijn er inmiddels zo'n 150 (verspreid over alle 5 buurtschappen en gelegen aan een 60-tal wegen of straten) beschreven en gepubliceerd op de website van 'Oud Vorden'. Slechts een klein deel (18%) hiervan is nog in bedrijf en 12% bestaat in het geheel niet meer, wat inhoudt dat de overige 70% een andere functie (meest "wonen") heeft gekregen. Hoogste tijd dus om aandacht te besteden aan deze oeroude vorm van wonen en boeren onder één dak, voordat er alleen nog maar (mega)stallen, bedrijfsgebouwen en burgerwoningen over zijn in ons buitengebied.

Naast een historisch en genealogisch overzicht van de "plaats" (erf en goed) en haar eigenaren en bewoners, is er dit jaar ook geëxperimenteerd met het aanschouwelijk maken van de historie van het gebouw zelf en van het omringende landschap. Zo kunnen de veranderingen die een boerderij in de loop der tijd heeft ondergaan driedimensionaal en bewegend weergegeven worden aan de hand van bouw- en constructiesporen en oude bouwtekeningen, terwijl verdwenen boerderijen of andere historische bouwwerken (b.v. omgrachte, versterkte huizen of spiekers) soms zijn te traceren met een zgn. overlay van een oude, kadastrale kaart over een recente luchtfoto. Ook andere toepassingen van deze technieken zijn denkbaar, en nieuwe vrijwilligers met bouwhistorische of topografische kennis zijn dan ook welkom.

Een andere vaardigheid waar onze commissie sterk op leunt is het ontcijferen en transcriberen van oude geschriften. We prijzen ons dan ook gelukkig met de medewerking van Ben Wullink, die reeds van tal van boerderijen vroegere gegevens boven water heeft gehaald dan voorheen bekend. Al zijn transcripties zijn te vinden op www.vordensverleden.nl

Gezien de omvang en veelzijdigheid van onze taak is er binnen onze kleine commissie ruimte voor nieuwe en vooral enthousiaste collega's. Wie belangstelling heeft, of ideeën, kan bellen of mailen naar 06 - 2535 8189 en gerdarossel@kpnmail.nl

Samenstelling commissie: Gerda Rossel (voorz), Joke Bouwmeester-Tjoonk, Gerard Klunder en Han Bruggert

Namenlijst van Vordense boerderijen: www.oudvorden.nl > Commissies > Boerderijen

Beschreven boerderijen: www.oudvorden.nl/boerderijen

Informatie of vragen: boerderijen@oudvorden.nl

Zie ook het verslag van de najaarsexcursie in de Vordense Kronyck van december 2016

(Gerda Rossel)

Genealogiecommissie

De werkwijze van de Genealogiecommissie heeft zich in de afgelopen jaren bewezen.

Met nog steeds het vertrekpunt om in de eerste aanpak de stambomen van inwoners van het dorp Vorden in de periode 1810-1920 vast te leggen, is de grens tussen dorp en buurtschappen aan het vervagen. Dat is mede te danken aan het steeds meer digitaal beschikbaar komen van gegevens uit de burgerlijke stand via het internet genealogiezoekprogramma WieWasWie.

Een tweede reden is dat de mobiliteit in de loop van de 19e eeuw toeneemt en gezinnen zich deels in het dorp en deels in het buitengebied vestigen, inclusief buurgemeenten. Daarbij blijft het een uitdaging om via de gegevens uit kerkelijke Doop-, Trouw-, en Begraafboeken in Genealogiedomein de gemeenschappelijke voorvader te vinden van families die, alhoewel ze over dezelfde familienaam beschikken, ogenschijnlijk geen familieband hebben. Een voorbeeld hiervan zijn de verschillende families Pardijs.

Op basis hiervan heeft de genealogiecommissie besloten niet meer maandelijks te vergaderen, maar te beperken tot momenten waarop nieuwe informatie uitgewisseld wordt.

De commissie bestaat uit: Wim Ruiterkamp voorzitter, Nelly Meijer, Henriëtte de Swart, Wim Jansen en Wim van Til leden.

(Wim Ruiterkamp)

Fotocommissie

De fotocommissie bestaat uit Jan Berentsen, Gerrit Eskes, Gerard Hoftijzer, Henk Wiekart en Rinus Ilbrink (voorzitter). Enkele weken geleden hebben we afscheid genomen van Wim Jansen. Naar een opvolger wordt nog gezocht. Computervaardigheid is gewenst. Gegadigden kunnen zich bij Rinus Ilbrink melden (tel. 552666; fotocommissie@oudvorden.nl).

De commissie heeft voor de buitengebieden medewerking van enkele mensen die bij gelegenheid helpen met het verkrijgen van interessante foto's.

Op dit moment telt de site zo'n 6.500 foto's en de collectie ansichtkaarten: 2241 unieke exemplaren! Specialist 'Kaarten Willem' heeft daar een zeer belangrijke rol in gespeeld en blijft dat doen.

Zoals al eerder bekend gemaakt is, heeft Oud Vorden dank zij de Veilingcommissie/De Werf, de Stichting Streekfonds Achterhoek en het Coöperatiefonds van de Rabobank een A2-scanner kunnen aanschaffen om daarmee alle jaargangen van Weekblad Contact Vorden in te scannen. De scanner is december 2015 geleverd en in het archief geïnstalleerd. Zo ruwweg 25 mensen hadden zich als vrijwilliger aangemeld om dit project te realiseren. Nadat wat aanloopprobleempjes waren opgelost, m.n. in het software deel, zijn de mensen aan de slag gegaan

Met grote voortvarendheid (er werd 5 of soms 6 dagen in de week, 's morgens, 's middags en soms 's avonds gescand) werd op 21 januari jl. begonnen en na bijna 6 maanden, begin juli, waren de jaargangen 1953 tot en met 2005 gescand! Doordat ook de nabewerkingsgroep eenzelfde tempo aan de dag legde stonden al die jaargangen in juli dus kant en klaar op de site. Door de software die de bestanden volledig doorzoekbaar maakt, kan er op basis van één of meer trefwoorden gezocht én gevonden worden. Daardoor is het een prachtige database van gegevens uit Vorden gedurende de laatste 65 jaar, met veel informatie over de foto's die daarin geplaatst zijn. Een fantastische prestatie, waarvoor alle medewerkers inmiddels hartelijk zijn bedankt: Uitgeverij Achterhoek Nieuws, cq Weevers, heeft alle vrijwilligers bedankt door een gezellige barbecue en een heel leuk cadeaupakket aan te bieden! Inmiddels zijn dankzij de inzet van m.n. Wim Ruiterkamp, ook de jaren 2006 tot en met 2016 beschikbaar en doorzoekbaar.

Onder handen is het scannen van kerkbladen van een groot aantal jaren: meer info vanuit een wat andere kant bezien.

Verschillende leden hebben namens Oud Vorden een fotolezing met laptop en beamer verzorgd voor diverse groepen, o.a. PCOB, vrouwengroep Medler, Gereformeerde kerk, Hervormde gemeente en de ouderenkring; de fotocommissie heeft de laatste 2 jaren het programma tijdens de niejaorsvesite verzorgd.

Foto's die de moeite waard zijn om in ons archief te plaatsten zijn uiteraard steeds welkom!

(Rinus Ilbrink)

CANADEES ZOEKT EN VINDT ZIJN ROOTS IN VORDEN

Op dinsdag 11 april 2017 heeft het Canadese echtpaar Gerard en Johanna Nordeman een bezoek gebracht aan Vorden.

Sinds december 2015 is er (per e-mail) contact met Gerard Nordeman nadat ik, als lid van de Genealogiecommissie van Oud Vorden, de genealogie Nordeman had uitgezocht en nadat deze vervolgens was gepubliceerd op onze website.

Al na een dag reageerde Gerard Nordeman vanuit Canada op deze publicatie met de mededeling dat hij bezig was zijn vooroudergeschiedenis uit te pluizen en daarom blij verrast was met onze publicatie.

U zult vermoedelijk zeggen: Nordeman? Die naam kennen we helemaal niet in Vorden en dat is juist. De laatste Nordeman in Vorden is namelijk al in 1872 overleden. Daarom zal ik eerst beknopt uitleggen hoe de naam Nordeman is ontstaan en waar zich hun leven afspeelde.

Het verhaal begint met het huwelijk tussen Berend Wanders Regelin(g)k en Janna Costede in 1747 in Vorden. Berend was de zoon van Waender Tonissen op 't Grote Regelin(g)k in Hengelo (Gld) en Janna was de dochter van Jan Costede en Anneken Joosten in Vorden. De ouders van Janna woonden op boerderij Norde in Delden, niet te verwarren met boerderij Norde in De Leuke (Mossel). De eerste stond op de plaats waar nu het woonhuis is van de familie Bloemendaal, Hengeloseweg 2/4.

De voormalige boerderij is in 1929 afgebrand en op de fundamenten daarvan is het huidige woonhuis gebouwd. Het draagt de naam De Boomkweker. Het enige wat nog wel aan de voormalige boerderij Norde herinnert is de naam van de brug over De Veengoot, de Nordebrug.

Berend Regelink trouwde dus in bij de ouders van zijn vrouw Janna op 't Norde en het echtpaar kreeg zes kinderen. Bij hun doop werd voor de vader elke keer een andere variant op zijn naam gebruikt, zoals Berend Waanders, Berend Regelink en Berend op 't Norde. Het jongste kind echter werd gedoopt (4-4-1769) met de naam Johanna Nordeman, en vanaf die tijd werd dus voor het hele gezin de achternaam NORDEMAN gebruikt.

Aangezien bovengenoemde Gerard Nordeman zeer geïnteresseerd is in onder meer de leefomstandigheden van zijn voorouders in die tijd in Vorden, kwam er een levendige correspondentie tussen ons op gang waarin ik alle mogelijke informatie per e-mail doorsluisde naar de andere kant van de Atlantische Oceaan.

Ook het boek VORDEN, EEN HISTORISCHE VERKENNING werd op verzoek naar Canada gestuurd, omdat het een schat aan historische informatie bevat.

Ondertussen ontstond er geleidelijk aan een soort van vriendschapsband met Gerard Nordeman, met als climax Gerard's brief aan het bestuur van Oud Vorden, die door onze voorzitter Wim Ruitkamp werd voorgelezen tijdens mijn benoeming in 2016 tot erelid, een waarlijk emotioneel moment.

Begin dit jaar ontving ik een e-mail met de mededeling dat Gerard en zijn vrouw het voornemen hadden om ons land te bezoeken (er wonen hier nog een broer en een zuster) en ook Vorden te willen bezoeken. Het verzoek was of ik hen dan zou kunnen en willen rondleiden, want ik word door hen inmiddels gezien als ‘de allesweter’ wat betreft de geschiedenis van Vorden. Natuurlijk heb ik geantwoord dat zij van harte welkom waren en dat ik mijn best zou doen om hun verblijf aan Vorden zo aangenaam en leerzaam mogelijk te laten verlopen.

Dinsdag 11 april was dus het langverwachte moment aangebroken. Ik hoefde mijn Mulo-Engels niet eens meer te oefenen want de Nordemannen wonen dan weliswaar al meer dan 55 jaar in Canada, ze zijn beiden wel in Nederland, met name in Katwijk geboren en bleken de Nederlandse taal nog voortreffelijk te beheersen.

Om 10 uur was de ontvangst in onze archiefruimte in De Voorde, waar Gerrit Vlogman de koffie al klaar had en ik had nog snel even zwanenhalzen gehaald bij de Vordense bakker Van Asselt. Vordenser kon ik het op dat moment niet maken!

Na de koffie en het bekijken van enkele zaken in ons archief stond er voor onze gasten een zeer belangrijk moment op het programma, namelijk de bezichtiging van onze dorpskerk, waarnaar met name Gerard erg had uitgekeken. Daar was het tenslotte dat al zijn familie was gedoopt, getrouwd en van daaruit ook begraven. Een zeer belangrijk moment dus.

Nu ook kwam de assistentie van Gerrit Vlogman goed van pas, want hij is niet alleen bestuurslid en penningmeester van Oud Vorden maar ook deeltijd koster van de kerk en zeer goed op de hoogte van de geschiedenis daarvan. Ook de recente verbouwing van de kerk heeft hij van heel nabij meegemaakt en wist daarvan dan ook alles te vertellen, hetgeen erg gewaardeerd werd.

Tegen het middaguur hebben we afscheid genomen van Gerrit Vlogman en zijn we te voet naar de plek gegaan waar boerderij Norde ooit stond en hebben daar in de buurt wat rondgelopen. Ik heb getracht te vertellen hoe het er vroeger ongeveer uit moet hebben gezien. Dat is echter geen makkelijke opgave want de omgeving is onherkenbaar veranderd. De enige herinnering hier ter plaatse aan boerderij Norde is het naambord op de brug over de Veengoot.

Terug naar het dorp hebben we de route door het Knopenlaantje genomen en heb ik de daarbij horende verhalen verteld. Vandaar linksaf, door de zichtlaan van Huize Vorden, langs de Reuzeneik en de Zaagkoele, de Lodewijkslinde of wat daar nog van over is, de Grot, bijna rondom Huize Vorden. Bij het kasteel hebben we nog naar de kasteelvrouw gezwaaid.

Inmiddels was het royaal tijd voor de lunch die we, gezellig en lekker, bij de Ronde nuttigden.

Op mijn vraag wat de verdere plannen van de Nordemannen voor die dag waren, bleken die plannen er niet te zijn. Ik heb toen een vervolgprogrammaatje voorgesteld waarmee ze heel blij waren. We zijn eerst naar Hengelo (Gld) gereden waar Gerard's voorvaderen ook gewoond hebben. Helaas was de kerk gesloten, alleen een wandelrondje om de kerk was mogelijk.

Daarna via Wichmond en Delden, naar kasteel Hackfort, onderweg genietend van de frisse lentenatuur en de kleinschaligheid van de landbouwbedrijven, voor mijn Canadese gasten een hele beleving. Daar is alles immers vele malen grootschaliger!

Bij kasteel Hackfort hebben we nog een wandeling gemaakt, de vistrap bekeken en uitgelegd hoe die werkt. Eerst snapten ze niet waarom wij hier in Holland vistrappen moeten maken terwijl in Canada de forellen 1000 kilometer en meer stroomopwaarts zwemmen om te kunnen paaien en dat doen zonder de hulp van een vistrap. Mijn uitleg over het verschil in zwemkunst/kracht tussen forellen en voorntjes bleek echter voldoende!

Ook hebben we de watermolen van buiten bekeken. Helaas was deze niet in werking.

In Zutphen wilden we De Librije bezichtigen, maar het bleek dat ook deze niet altijd open is, wat wel heel bijzonder is voor zo'n wereldberoemde bezienswaardigheid!

Onder het motto: je moet toch wat doen, zijn we tot slot bij de familie Jansen in de Schubertstraat op de thee gegaan (onaangekondigd), hetgeen toch in goede aarde viel want Riek had juist de schoonmaak klaar en het water aan de kook!

Tegen vieren heb ik de familie Nordeman, moe maar zeer voldaan en tevreden, afgezet bij hun overnachtingsadres in Warnsveld en was een enerverende dag, waarnaar ik erg had uitgekeken, ten einde.

(Wim Jansen)

INHOUDSOPGAVE

<i>Inhoud</i>		<i>pag.</i>
Van onze voorzitter	<i>Wim Ruiterkamp</i>	2
Afscheid	<i>Wim Ruiterkamp</i>	3
A.C.W. Staring - 1767-1840	<i>A.C.J. Viersen</i>	4
Schoolhuis: Het eerste schooltje in de Wildenborch	<i>Gerda Rossel</i>	9
Het geslacht Brandenburg in Vorden	<i>Maarten Smit</i>	15
Verenigingsnieuws		24
Canadees zoekt en vindt zijn roots in Vorden	<i>Wim Jansen</i>	30